

'Problematiek Steenmarters' in een notendop

De steenmarter, in de volksmond doorgaans "fluwijn" genoemd, behoort tot de groep van inheemse kleine roofdieren, naast onder meer de bunzing ("fis, visse, fischauw" in de volksmond), de wezel ("muishond") en de hermelijn. Deze diergroep is wellicht het best gekend via de fret, een gedomesticeerde vorm van de bunzing. Fretten worden vanouds gebruikt bij de konijnenjacht, maar worden ook steeds meer gewoon als huisdier gehouden.

Een volwassen steenmarter heeft zowat het formaat van een slanke huiskat, met een dikke pluizige staart. Het lichaam is globaal beige tot lichtbruin, de poten en de staart zijn donkerbruin. Het dier heeft een opvallend witte keelvlak, die gevorkt doorloopt naar beide voorpoten.

Naast de steenmarter is er ook de boommarter, een soort die er heel nauw mee verwant is. Het onderscheid tussen beide is vaak slechts door specialisten te maken.

In tegenstelling tot de boommarter, die in Vlaanderen uiterst zeldzaam is, komt de steenmarter veel meer voor. Steenmarters waren ooit algemeen in gans Vlaanderen, maar zijn vermoedelijk begin vorige eeuw (jaren 1900) uitgeroeid geworden. In de periode 1940-50 heeft zich evenwel, vanuit Wallonië, een 'bolwerk' kunnen ontwikkelen in oostelijk Vlaams Brabant en zuidelijk Limburg. Sinds de jaren '90 wordt een noordwaarts gerichte herkolonisering van gans Vlaanderen vastgesteld. In de streek waar zij reeds langer voorkwamen, is hun dichtheid toegenomen.

De precieze oorzaken van deze trend zijn niet geheel duidelijk. Ongetwijfeld spelen het natuurbeleid in het algemeen en een gewijzigde mentaliteit tegenover roofdieren in het bijzonder, hierin een rol. Daartegenover valt op te merken dat in onze buurlanden een analoge trend gaande is, of, in een recent verleden, reeds eerder plaatsvond.

Met deze toename gaat ook een stijging van het aantal klachtmeldingen gepaard. Steenmarters hebben de gewoonte hun intrek in gebouwen te nemen, vooral op zolders en in schuren. Klachten betreffen dan vooral nachtlawaai (geschreeuw, gestommel), geurhinder (uitwerpselen, prooiresten), beschadiging (dakisolatie), en ... vrees voor een (onbekend) dier. Een enkele keer wordt melding gedaan van het doden van kleinvee (duiven, soms kippen of sierpluimvee), of het roven van eieren. Een vrij nieuw fenomeen is het beschadigen van auto's. Steenmarters klimmen immers vanop de grond omhoog in de motorruimte van stilstaande wagens, en kunnen daar schade veroorzaken door in bougiekabels of rubberen leidingen en slangetjes te bijten, of door de motorkapisolatie te beschadigen.

Een aantal van deze klachten zijn nauwelijks of niet terecht. Zo zijn steenmarters absoluut ongevaarlijk voor de mens : zij zullen nooit spontaan aanvallen, maar integendeel zo snel mogelijk wegluchten.

Het doden van kleinvee is niet uit te sluiten, maar neemt meestal niet zo'n belangrijke proporties aan. Zo mogelijk de huisvesting van de betreffende dieren aanpassen – vooral 's nachts het duivenhok bvb. beveiligen – lost vaak al de hinder op. Gezien de marters inderdaad bijna uitsluitend 's nachts actief zijn, is het roven van eieren makkelijk te voorkomen door deze gewoon zélf tijdig te verzamelen.

Problemen in gebouwen

Het kernprobleem gaat meestal over de hinder in gebouwen. Ook hier is de oplossing simpeler dan vermoed of gevreesd wordt. Om dit te begrijpen is een kleine uitweiding over de leefgewoontes van steenmarters noodzakelijk.

Steenmarters vertonen, zoals de meeste roofdieren, een sterk territoriaal gedrag. Dit betekent dat zij een stuk van het landschap als het hunne beschouwen en agressief gaan verdedigen tegen vreemde soortgenoten. Zo'n territorium kan al gauw een oppervlakte hebben van enige honderden hectaren, bvb. een 'blok' van ca. 2 km x 2 km (4 km² of 400 ha). Het wordt in de regel bezet door één mannetje en één of enkele wijfjes. Er is jaarlijks één nest in het voorjaar. Vanaf het najaar moeten de jongen het ouderlijk gebied verlaten, en gaan, elk voor zich, op zoek naar een eigen territorium.

Gevestigde territoriumhouders hebben binnen hun leefgebied meerdere schuilplaatsen – vaak gebouwen, maar ook holle bomen, houtstapels, dichte struwelen,... – die ze afwisselend voor korte of langere periodes benutten. Worden ze op of in zo'n schuilplaats verstoord, dan zullen zij die stevast een hele tijd niet meer gebruiken.

De redenering voor het oplossen van steenmarterproblemen in gebouwen vertrekt van deze gegevens :

- de blijvende aanwezigheid van gevestigde territoriumhoudende steenmarters is de beste garantie dat er zich, binnen de kortste keren, geen nieuwe dieren in hetzelfde gebied gaan vestigen. Vanaf het najaar gaan jonge dieren inderdaad actief op zoek naar een 'leeg' gebied – deze zoekperiode kan doorlopen over het ganse jaar (zwervende exemplaren). Een 'goed' gebied dat werd leeggemaakt, zal als eerste opnieuw worden ingevuld.
- gevestigde steenmarters kennen de 'gevaarlijke' schuilplaatsen (daar waar ze actief werden verstoord) en zullen deze daarom vermijden. Omdat ze binnen hun gebied steeds keuze hebben tussen meerdere schuilplaatsen, stelt dit voor hen geen probleem. Wordt zo'n schuilplaats opgegeven, dan is meteen ook het probleem van de baan.
- wanneer de gevestigde territoriumhouders weg zijn, hetzij bvb. opzettelijk (illegaal) gedood hetzij gesneuveld als verkeersslachtoffer, zullen nieuw-inkomende steenmarters vaak verrassend snel de schuilplaatsen van hun voorgangers overnemen. Marters hebben immers speciale kliertjes op hun teen- en voetkussentjes (ronde vlekken en stippen), waarmee ze continu een geurspoor aanmaken. Deze geursporen leiden de nieuwe marters 'blindelings' naar de bestaande schuilplaatsen, en het probleem stelt zich opnieuw.

Samengevat : zorg voor het *behoud* van gevestigde territoriumhouders (m.a.w. verwijder of dood de dieren niet – het is trouwens verboden), maar maak deze bang van de plaatsen waar ze ongewenst zijn.

Dit 'bang maken' is vrij letterlijk te nemen : ondanks het feit dat de marters spontaan de menselijke omgeving opzoeken en zich schuilhouden in gebouwen, zijn zij erg gevoelig voor 'ongewone' gebeurtenissen. Dit ongewone kan zijn : zelf doordringen op de plaatsen waar de dieren zich vermoedelijk ophouden en daar dan letterlijk een tiental minuten met potten en pannen rammelen, veelvuldig met een stok op bv. balken slaan, de 'inrichting' (interieur) grondig veranderen (materiaal verplaatsen), een transistorradio luid laten spelen (opgelet evenwel voor burenhinder...),... en dit bij voorkeur in de late namiddag of vroege valavond. Dit eventueel enkele dagen na elkaar herhalen.

Andere 'trucks' bestaan in het (laten) plaatsen van (zeer dure) elektronica om ultrasone geluiden te produceren, of in het aanbrengen van kwalijke geurstof ('marterspray') met een spuitbus. Men dient zich echter te realiseren dat het 'werkzame' effect van deze handelingen niet (zozeer) de ultrasone geluiden of de spray zijn, maar wél het feit dat men de schuilplaats grondig heeft verstoord door deze elektronica te installeren of de spray ter plaatse te gaan aanbrengen (van op een ladder, op een zolder, in een kruipruimte,... waar men 'normaal' niet komt). Het aanbrengen van vreemde geuren kan overigens vaak evengoed door bv. een oud en ongewassen kledingstuk achter te laten en regelmatig (bv. wekelijks) te vervangen.

Voor zover de situatie het enigszins mogelijk maakt (type gebouw,...) kan men, na verstoring, alle toegangen dichtmaken, zodat het probleem *definitief* van de baan is en blijft. Dit is uiteraard de beste oplossing.

In een aantal gevallen is dit echter niet eenvoudig, gezien marters uitstekende klimmers zijn en een opening van nog geen tien centimeter doorsnee al ruim voldoende is. Via klimplanten of nabij staande bomen, of via bijgebouwen en afvoerpijpen geraken marters soms makkelijker dan men vermoedt ergens tot bij een opening, bv. ter hoogte van de kroonlijst of daknok.

Blijven de toegangen open, dan is het mogelijk dat het probleem zich vroeg of laat opnieuw stelt. Dit kan het gevolg zijn wanneer de territoriumhouder wordt doodgereden, of een verjaagd dier na een bepaalde tijd zijn schrik heeft overwonnen. De oplossing blijft evenwel in principe steeds even eenvoudig en herhaalbaar.

Heeft men te maken met een 'hardnekkige' marter die nauwelijks of niet te verdrijven blijkt te zijn, dan is het afsluiten van de toegangsoeningen de enige oplossing. Daarbij kan een onderscheid gemaakt worden tussen de ruimtes waar de marters absoluut ongewenst zijn, en die waar hun verblijf in feite niet echt stoort of schade veroorzaakt (bijgebouwen, schuren,...).

'Automarter'

Een opmerkelijk en relatief nieuw fenomeen, is het beschadigen van auto's, onder meer door het bijten in leidingen en kabels. De reden daartoe is meestal een combinatie van onderzoekend gedrag, speelsheid of agressiviteit. Dit laatste is bv. het geval wanneer een auto soms afwisselend in verschillende steenmarterterritoria staat, en het ene dier de geur van een ander vaststelt in dezelfde motorruimte.

Behalve wanneer de wagen in een goed gesloten garage kan geplaatst worden, kan ook hier ingespeeld worden op de voorzichtigheid en argwaan van marters tegenover 'nieuwe' omstandigheden of voorwerpen. Zo kan het plaatsen van een geplooid – en dus beweeglijk – stuk gaasdraad op de grond onder de motor, voldoende zijn opdat de marter op afstand blijft, of verschrikt wordt bij aanraking van het gaas.

Een definitieve en sluitende oplossing bestaat erin specifieke technische aanpassingen te laten uitvoeren door een garagist : het aanbrengen van een bodemplaat, of van metalen draden of plaatjes die onder elektrische spanning komen bij stilleggen van de motor, dan wel het beveiligen van leidingen in harde gaines.

Schade en aantallen

Het is ten aanzien van de hoger gegeven schadecontext belangrijk op te merken dat het hier niet gaat over 'veel' of 'te veel' marters. Anders dan bij soorten die in groep leven (bv. konijn en rat), gaat het bij steenmarters immers om een individueel-territoriale soort – waarvan steeds slechts een zeer beperkt aantal individuen op eenzelfde locatie zullen voorkomen.

Een gebouw waar schade optreedt, kan steeds in slechts één territorium tegelijk staan.

Zoals bij de meeste territoriale roofdieren, is het optreden van overlast of schade niet gekoppeld aan veel of weinig dieren, maar aan het *al dan niet bezet zijn* van het territorium. De aanwezigheid van één enkel individu kan voldoende zijn opdat zich schade voordoet.

Dit neemt niet weg, dat zich *tijdelijk* uiteraard wel meerdere individuen tegelijk in eenzelfde territorium kunnen ophouden. Niet-gevestigde, zwervende dieren zijn evenwel, uit de aard van hun bestaan, geen belangrijke veroorzakers van overlast en schade.

Jonge steenmarters, geboren in het voorjaar (jaarlijks één nest met 2-3 jongen), zullen in het najaar spontaan of gedwongen het ouderlijk territorium verlaten.

Tot slot volgende bedenking : een belangrijk deel van het voedsel van steenmarters bestaat uit muizen en ratten – die ze vaak precies in de menselijke omgeving zoeken en vinden – daar waar deze knaagdieren zeker ook niet gewenst worden.